

PROFILAKTIKA INSPEKTORLARI TOMONIDAN PASPORT- VIZA QOIDALARIGA RIOYA ETILISHINI TA'MINLASH FAOLIYATIDA XORIJIY TAJRIBALARNI TADBIQ ETISHNING AYRIM MASALALARI

Qudratov Quddus Izatullo o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar
profilaktikasi faoliyati ixtisosligi bo'yicha tahsil olayotgan 3-
o'quv kursi 312-guruh kursanti

Narziyev Shaxzodbek Zoyirovich

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar
profilaktikasi faoliyati kafedrası o'qituvchisi Toshkent, 100197,
O'zbekiston, orcid.org/0009-0001-9304-2263

G'aniyev Farrux Taxirjanovich

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar
profilaktikasi faoliyati kafedrası katta o'qituvchisi Toshkent,
100197, O'zbekiston, e-mail: fargan77@bk.ru

orcid.org/0009-0005-2423-050X

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14607922>

ARTICLE INFO

Received: 2nd January 2025

Accepted: 4th January 2025

Published: 7th January 2025

KEYWORDS

pasport, viza, migratsiya,
migratsiya monitoringi, elektron viza,
biometrik tizim, big data.

ABSTRACT

Mazkur malakaviy bitiruv ishida profilaktika inspektori tomonidan pasport-viza qoidalariga rioya etilishini ta'minlash faoliyati tushunchasi, ahamiyati, kriminologik tavsifi, xususiyatlari, pasport-viza qoidalariga rioya etilishini ta'minlash faoliyatiga doir bir qator takliflar va bu boradagi ilg'or xorijiy davlatlar tajribalari va ularni amaliyotga joriy etish masalalari yoritilgan.

O'zbekiston Respublikasida profilaktika inspektorlari tomonidan pasport-viza qoidalariga rioya etilishini ta'minlash faoliyati, asosan, mamlakatning huquqiy tizimida fuqarolik va migratsiya jarayonlarining tartibga solinishi, xavfsizlikni ta'minlash va xalqaro mehnat migratsiyasining regulyatsiyasi uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonlarni tartibga solish va amalga oshirishda, profilaktika inspektorlari katta rol o'ynaydi. Quyida ushbu faoliyatning asosiy mohiyati sifatida quyidagilarni keltirishimiz mumkin:

- pasport-viza qoidalarini, umumiy ravishda, fuqarolarning va chet elliklarning O'zbekiston hududiga kirishi, chiqishi va yashashiga oid huquqiy normativlarni belgilash;
- migratsiya oqimlarini nazorat qilish va chet el fuqarolarining kirish-chiqish harakatlarini tartibga solish xavfsizlikni ta'minlash;
- chet el fuqarolarining noqonuniy migratsiya va kadrlar almashinuvi sohasidagi noqonuniy harakatlarni oldini olishdan iboratdir.

Profilaktika inspektorlari pasport-viza qoidalariga rioya etilishini ta'minlashni amalga oshiruvchi mansabdor shaxslardan biri bo'lib, o'z vazifalarini amalga oshirishi huquqbuzarliklarning oldini olish va profilaktik ta'sir o'rnatishda namoyon bo'lmoqda va ushbu jarayondagi noqonuniy migratsiyaning ko'payishi, yangi texnologiyalarning samarali joriy etilmaganligi pasport-viza tizimining samarali ishlashi uchun huquqiy normativlarni ishlab chiqish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish muhim omil ekanligini ko'rsatmoqda.

Profilaktika inspektorlarining amaliy faoliyatini takomillashtirishda xorijiy tajribalarni tadbiq etish O'zbekistonning migratsiya nazoratini yanada samarali qilishga yordam beradi. Xususan, pasport va viza nazorati, migratsiya monitoringi, huquqbuzarliklarni aniqlash, ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish, hamda davlat organlari va jamoat bilan hamkorlik sohalarida xalqaro amaliyotlarni o'rganish va joriy etish o'z samaradorligini ko'rsatadi. Xorijiy tajribalardan foydalangan holda **pasport va viza nazoratini takomillashtirishda** quyidagi yondashuvlar qo'llanilishi mumkin:

- **elektron vizalar (e-visa)**: Ko'plab mamlakatlar, jumladan, Estoniya, Gruziya va BAA kabi davlatlar elektron vizalar tizimini joriy qilgan. Ushbu tizim fuqarolarni va chet elliklarni vizalarini onlayn tarzda rasmiylashtirish imkonini beradi. Bu jarayonni soddalashtiradi va vaqtni tejaydi. O'zbekiston ham elektron viza tizimini yanada kengaytirishi mumkin.

- **biometrik tizimlar va texnologiyalar**: Singapur va Ispaniya kabi davlatlar biometrik tekshiruv tizimlarini muvaffaqiyatli qo'llaganlar. Biometrik pasport va yuzni tanish texnologiyasi orqali chek-tekshiruv va nazoratni samarali amalga oshirish mumkin. Bu chet elliklarni aniqlashda va noqonuniy migratsiyani oldini olishda foydalidir.

- **"maqsadli vizalar" tizimi**: Yaponiyada "maqsadli viza" tizimi joriy qilingan bo'lib, bu chet ellik fuqarolarga ma'lum bir maqsadda (masalan, ish yoki turizm) kirish huquqini beradi. O'zbekistonda ham maqsadli viza tizimining joriy etilishi viza nazoratini aniqroq amalga oshirishga yordam beradi.

- **xalqaro hamkorlik va ma'lumot almashish**: Yevropa Ittifoqi va boshqa hududlarda migratsiya monitoringi va huquqbuzarliklarni aniqlash uchun davlatlar o'rtasida keng ko'lamli ma'lumot almashinuvi tizimlari mavjud. Xususan, Shengen hududi va INTERPOL orqali migratsiya va immigratsiya bilan bog'liq ma'lumotlarni almashish, O'zbekistonga ham samarali bo'lishi mumkin. Bu orqali noqonuniy migratsiyani aniqlash va ularning davlatga kirishiga qarshi kurashishda yordam beradi.

- **yuzni tanish tizimlari**: Ispaniya va Buyuk Britaniya kabi mamlakatlar xavfsizlikni ta'minlash va noqonuniy migratsiya oqimlarini oldini olish maqsadida yuzni tanish tizimlarini muvaffaqiyatli qo'llashgan. Bu texnologiya, pasport yoki viza nazorati jarayonlarini avtomatlashtirishda va tezlashtirishda juda foydalidir.

Ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilishda xorijiy tajribalarni qo'llash orqali yuridik va operativ samaradorlikni oshirish mumkin:

- **big data va sun'iy intellekt**: AQSh, Kanada va Yevropada migratsiya nazorati va huquqbuzarliklarni aniqlashda "big data" va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalaniladi. Bu texnologiyalar orqali migratsiya ma'lumotlari tahlil qilinadi, anomal holatlar aniqlanadi, va shu asosida profilaktik chora-tadbirlar amalga oshiriladi. O'zbekistonda ham bunday tizimlarni joriy etish va takomillashtirish mumkin;

- **real vaqtda ma'lumot yig'ish**: AQSh va Avstraliyada migratsiya nazorati uchun real vaqtda ma'lumot yig'ish tizimlari joriy qilingan. Bu tizimlar orqali fuqarolarning chet elga chiqish va kirish harakatlari haqidagi ma'lumotlar avtomatik ravishda yig'iladi va tahlil qilinadi. O'zbekistonda ham, ayniqsa, mamlakat chegaralarida ushbu tizimni joriy qilish muhim.

- **ochiq ma'lumotlar platformalari**: Germaniya va Shvetsiyada davlatlar ko'plab statistik va migratsiya ma'lumotlarini ommaviy ravishda taqdim etadi. Bunday platformalar yordamida, nafaqat davlat idoralari, balki jamoat tashkilotlari va ilmiy muassasalar ham migratsiya jarayonlarini tahlil qilishda qatnashadilar.

Xorijiy tajribalarni **davlat organlari va jamoat bilan hamkorlikda amalga oshirish jarayonida** quyidagi yondashuvlar samarali bo'lishi mumkin:

- **multidissiplinar yondashuv**: Daniya, Shvetsiya va Finlyandiya kabi mamlakatlar migratsiya va xavfsizlikni boshqarish uchun turli davlat idoralari (ichki ishlar, sog'liqni saqlash, ta'lim, mehnat va boshqalar) o'rtasida kuchli hamkorlikni rivojlantirgan. O'zbekistonda ham bunday koalitsiyalarni yaratish orqali muammolarni kompleks hal qilish mumkin;

-jamoat va fuqarolik jamiyati bilan hamkorlik: Yaponiyada va Kanada kabi mamlakatlar davlat va jamoat o'rtasida yaqin hamkorlikni ta'minlashgan. O'zbekiston jamoat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining migratsiya sohasidagi faoliyatini kengaytirishi, noqonuniy migratsiyaning oldini olishda muhim hamiyatga ega bo'lishi mumkin;

-xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik: BMTning Migratsiya Tashkiloti (IOM), YuNHCR va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish. Bu O'zbekistonning xalqaro mehnat migratsiyasi va huquqni muhofaza qilish sohasidagi imkoniyatlarini kengaytiradi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, xorijiy tajribalar va texnologiyalarni O'zbekistonning pasport-viza, migratsiya nazorati va ma'lumotlarni tahlil qilish tizimiga tadbiq etish, profilaktika inspektorlarining ish faoliyatini samarali va zamonaviy qilishga yordam beradi. Elektron tizimlar, biometrik texnologiyalar, xalqaro hamkorlik va real vaqtda monitoringni rivojlantirish orqali bu sohalarni takomillashtirish mumkin. Bu O'zbekistonning migratsiya siyosatini yaxshilash, huquqbuzarliklarni kamaytirish va davlat xavfsizligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. 22.09.2020-yildagi PF-6065-son "O'zbekiston Respublikasida identifikatsiya ID-kartalarni joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni
2. 05.01.2011 yildagi PF-4262-son "O'zbekiston respublikasida pasport tizimini takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni
3. 26.12.2018 yildagi PQ-4079-son "O'zbekiston Respublikasi fuqarosining xorijga chiqish biometrik pasportini rasmiylashtirish va berish tizimini yaratish hamda O'zbekiston Respublikasi biometrik pasport tizimini modernizatsiya qilishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori
4. Юлдашев Д. Х. Ўзбекистон Республикасининг маъмурий қонунчилик нормаларини такомиллаштиришга доир айрим мулоҳазалар //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2022. – Т. 2. – №. 10 Special Issue. – С. 9-11.
5. <https://lex.uz/> - O'zbekiston qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi
6. G'aniev F. T. TURKIYA RESPUBLIKASI: TABIYATI, MADANIYATI VA AN'ANALARI //Results of National Scientific Research International Journal. – 2024. – Т. 3. – №. 3. – С. 101-116.
7. G'aniev F. T. O 'ZBEKISTONDA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MILLIY PREVENTIV MEKANIZMI //Results of National Scientific Research International Journal. – 2024. – Т. 3. – №. 3. – С. 84-90.
8. Ganiyev F., Ganiyeva G. O 'G 'IRLIK HAQIDA TUSHUNCHA, O 'G 'IRLIKNING PSIXOLOGIK GENEZISI VA MEKANIZMLARI //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 4. – С. 43-47.
9. Ganiyev F., O'zoqboyev S. VOYAGA YETMAGANLAR TOMONIDAN SODIR QILINADIGAN JINOYAT ISHLARINI YURITISH //Евразийский журнал технологий и инноваций. – 2023. – Т. 1. – №. 12 Part 2. – С. 131-134.
10. Ganiyev F., O'zoqboyev S. VOYAGA YETMAGANLAR TOMONIDAN SODIR QILINADIGAN JINOYAT ISHLARINI YURITISH //Евразийский журнал технологий и инноваций. – 2023. – Т. 1. – №. 12 Part 2. – С. 131-134.
11. Ганиев Ф. Ўғирлик жиноятларининг профилактикаси тушунчаси ва турларига оид айрим мулоҳазалар //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 4. – С. 37-42.
12. Ганиев Ф. Т. ЎҒРИЛИК ЖИНОЯТИНИНГ ЖИНОЯТ-ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ ВА ОЛДИНИ ОЛИШГА ДОИР ФИКР-МУЛОҲАЗАЛАР //Results of National Scientific Research International Journal. – 2023. – Т. 2. – №. 12. – С. 301-313.

13. Ғаниев Ф. ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРЛАРИ ТОМОНИДАН ЎҒРИЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2022. – Т. 2. – №. 12. – С. 159-162.
14. Ғаниев Ф. “ОБОД ВА ХАВФСИЗ МАҲАЛЛА” ТАМОЙИЛИГА АСОСЛАНГАН ТИЗИМНИ ЖОРИЙ ЭТИШДА ФУҚОРОЛАР ЙИҒИНЛАРИНИ ФАОЛИЯТИНИ ТИЗИМЛИ ЙЎЛГА ҚЎЙИШ //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 3. – С. 96-98.
15. Ғаниев Ф. АХБОРОТ ХАВФСИЗЛИГИ ҲАМДА МУҲОФАЗАСИ ТАЪМИНЛАНГАНИГА ҚАРАМАСДАН СОДИР ЭТИЛАДИГАН ЖИНОЯТЛАР //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 129-138.
16. Qushboqov S. X., Usipbekov N. J. Yurtimizda mahkumlarni ozodlikka tayyorlashda amalga oshirilgan islohotlar va ulardan kutilayotgan natijalar //Models and methods in modern science. – 2023. – Т. 2. – №. 12. – С. 179-182.
17. Qushboqov, S., & Tilabov, S. (2023). Kiber jinoyatlardan saqlanishda umumiy profilaktikani o‘rni. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 2(18), 67-69.
18. Қушбоқов, Ш. (2023). Юртимизда тадбиркорликни жазони ижро этиш тизимидаги истиқболи. *Models and methods in modern science*, 2(5), 114-117.
19. Охунов, З., & Қушбоқов Ш, Т. Т. С. Э. (2022). Ҳуқуқбузарликларни олдини олишга оид айрим мулоҳазалар. *Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences*, 2(11), 34-39.
20. Qushboqov S., Isroilov D. Profilaktika inspektorining huquqbuzarliklar profilaktikasida adliya organlari bilan hamkorligining tashkiliy asoslari //Development of pedagogical technologies in modern sciences. – 2024. – Т. 3. – №. 9. – С. 16-24.
21. Qushboqov S., Isroilov D. Profilaktika inspektorining huquqbuzarliklar profilaktikasida adliya organlari bilan hamkorligi tushunchasi //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 23. – С. 96-103.
22. Qodirjonovich J. Z., O‘G‘Li Q. S. X. Bir guruh shaxslar tomonidan axborot texnologiyalardan foydalanib sodir etilgan firibgarlik va o‘g‘rilik jinoyatlarining sodir etish usullari va ularni tergov qilishga oid ayrim mulohazalar //Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences. – 2024. – Т. 4. – №. 5. – С. 137-144.
23. Киличев Х.М. Вояга етмаган болаларнинг исмга бўлган ҳуқуқларини ҳимоя қилиш масалалари //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2023. – Т. 2. – №. Maxsus son. – С. 63-67.
24. Маматович Қ.Х. Фуқаролар йиғинлари уни қайта ташкил этишга оид мулоҳазалар //Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – С. 764-769.
25. Миршарапов А.Г. Мини-футбол как вид спорта и средства физического воспитания //Conferencea. – 2024. – С. 18-21.
26. Миршарапов А.Г. Jismoniy tayyorgarlik mashg‘ulotlarida chigalyozdi mashqlarining zarurati //Conferencea. – 2024. – С. 159-162.
27. Chorshanбиеv В. В. Қуролликучлар қўшинларида сув таъминотининг аҳамияти //Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences. – 2024. – Т. 4. – №. 11. – С. 163-167.\\
28. Ахмедова С.Т., Охунов З.М. Особенности применения административных взысканий за управление автотранспортом в состоянии опьянения //Евразийский журнал технологий и инноваций. – 2024. – Т. 2. – №. Special Issue 6. – С. 48-54.